

24.4.2018

EOAK/4849/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

VANKIEN VÄLISEN KIRJEENVAIHDON LUKEMINEN JA SIITÄ ILMOITTAMINEN YM.

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Mikkelin vankilan menettelyä sisäpostilla toisille vangeille lähettämiensä kirjeiden lukemisessa (EOAK/4869/2017). Kantelun mukaan lukemispäätöksestä ei ilmene lukemisen tosiasiallinen peruste. Kantelun mukaan kirjeet oli toimitettu myös vastaanottajille ilman, että niihin oli tehty merkintää lukemisesta. Kantelijan mukaan tämä viittaa rikostiedustelutoimintaan, johon vankilalla ei ole toimivaltaa.

- - -

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto:

- Mikkelin vankilan johtajan lausunto 22.9.2017
- Rikosseuraamusesimies - - - ja vartija - - - selvitys 30.8.2017

3 RATKAISU

3.1 Kirjeenvaihdon lukeminen

3.1.1 Oikeusohjeita

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta. Sen 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Pykälän 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Kirjeenvaihdosta ja postilähetysten tarkastamisesta säädetään vankeuslain 12 luvun 1 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vangilla on oikeus kirjeenvaihtoon postin välityksellä. Vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva suljettu kirje tai muu postilähetys saadaan tarkastaa läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla sitä avaamatta sen tutkimiseksi, sisältääkö se 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä.

Viestin lukemisesta säädetään vankeuslain 12 luvun 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syyistä rikoksen estä-

miseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Lukemiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään kahden viikon määräajaksi kerrallaan.

Lukemisesta ilmoittamisesta säädetään vankeuslain 12 luvun 2 a §:ssä. Sen 1 momentin mukaan, jos vangille saapunut tai häneltä peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti luetaan, lukemisesta ja lukemisen perusteesta on viipymättä annettava vangille tieto. Ilmoittamista voidaan lykätä, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Ilmoitus lukemisesta ja sen perusteesta on kuitenkin annettava kahden viikon kuluessa lukemisesta tai, jos vanki vapautetaan ennen mainittua määräaikaa, viimeistään vangin vapautuessa, jollei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

Päätösvallasta säädetään vankeuslain 12 luvun 11 §:ssä. Sen 2 momentin mukaan kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin lukemisesta 2 §:n 1 momentin nojalla ja 2 a §:n 1 momentin mukaisesta lukemisesta ilmoittamisesta päättää turvallisuudesta vastaava virkamies taikka hänen tällaisiin tehtäviin erikseen nimeämänsä ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Viestin saa kuitenkin antaa luettavaksi myös sellaiselle Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle, jolla on oikeus käsitellä turvallisuustietorekisterin tietoja. Puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta päättää turvallisuudesta vastaava virkamies.

Valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen (vankeusasetus) 38 §:ssä säädetään kirjeiden ja muiden postilähetysten avaamisesta ilmoittamisesta ja avaamisen kirjaamisesta. Sen 1 momentin mukaan vangille saapuneen tai häneltä peräisin olevan suljetun kirjeen tai muun postilähetyksen avaamisesta on ilmoitettava vangille. Avaamisesta voidaan ilmoittaa vangille kirjeeseen tai lähetykseen tehdyllä merkinnällä. Jos suljetussa vankilassa tai terveydenhuoltoyksikön alaisessa yksikössä kaikki vangeille saapuneet kirjeet ja muut postilähetykset tarkastetaan avaamalla, menettelystä voidaan ilmoittamisen sijaan tiedottaa vangeille yleisesti. Pykälän 2 momentin mukaan päätös avaamisesta on kirjattava. Suljetussa vankilassa tai terveydenhuoltoyksikön alaisessa yksikössä olevalle vangille saapuneen kirjeen tai muun postilähetyksen avaamista ei kuitenkaan tarvitse kirjata, jollei kyse ole vankeuslain 12 luvun 4 §:n 2 momentin mukaisen asiamiehen lähettämän kirjeen tai postilähetyksen avaamisesta. Avaamisen yhteydessä löydetty esineet ja aineet on kirjattava.

3.1.2 Saatu selvitys

Mikkelin vankilan johtajan lausunnon mukaan kirjeiden lukeminen on perustunut vaikeuteen saada kantelijalta luotettavaa tietoa poistumislupa-anomuksen kohteesta ja tästä heränneeseen epäilykseen poistumisen todellisesta syystä ottaen huomioon kantelijan rikoshistoria anomuksen kohdealueella. Johtajan mukaan tämän tyyppistä perustetta lienee vankilaturvallisuuden koulutuksessa käytetty esimerkkinä kirjeenvaihdon lukemisperusteesta mainittuun asiayhteyteen liittyvänä. Lausunnossa johtaja jättää oikeusasiamiehen harkittavaksi, onko se riittävä ja lainmukainen peruste. Lukemisen suorittaneiden viranhaltijoiden mukaan kirjeiden lukemisesta on viivytyksettä ja asianmukaisesti ilmoitettu kantelijalle.

Lukemispäätöksen johdosta on annettu oikaisuvaatimus ilmeisesti inhimillisen erehdyksen seurauksena. Asia on korjattu käytännössä ja myös sitä tarkoittava vankitietojärjestelmän merkintä on poistettu.

Rikosseuraamusesimies - - - ja vartija - - - yhteisen selvityksen mukaan kantelija oli anonut 10.7.2017 poistumislupaa ensimmäistä kertaa Joensuuhun ja Hammaslahteen ajalle 24.–25.7.2017. Joensuun osoitteen hän oli kirjannut anomukseen, mutta Hammaslahdessa pojan

luona käymisen osoitetta ei ollut kirjattu saapuneeseen poistumislupa-anomukseen. Kysyttäessä kantelija ei muistanut poikansa osoitetta ja häntä pyydettiin tarkentamaan Hammaslahden osoite, jotta poistumislupaa voidaan puoltaa myös sinne. Kantelija kertoi itse, että Hammaslahti on osa Joensuuta ja hän käy vain pojan luona pikaisesti. Myöhemmin kantelija toimitti myös poikansa tarkan osoitteen, joka kirjattiin poistumislupa-anomukseen vankitietojärjestelmään. Pyhäselän vankila sijaitsee Hammaslahdessa ja kantelija on syyllistynyt huumausainerikokseen Pyhäselän vankilasta käsin.

Kantelijan lähettämät kirjeet (2 kpl) on luettu 18.7.2017. Selvityksen mukaan huomioiden poistumisluvan jättämisen ajankohta ja kirjeiden lähettämisen ajankohta, kantelijan rikoshistoria ja vankila-aikainen käyttäytyminen (huumausainerikos) sekä poistumislupa-anomukseen kirjaimatta jätetty osoite Hammaslahteen, on muodostunut perusteltu syy epäillä, että kyseiset kirjeet liittyisivät suunnitelmiin salakuljettaa huumausaineita vankilaan. Näihin seikkoihin viitaten kirjeet on luettu vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Kantelijan tapauksessa lukemispäätös on annettu heti hänelle tiedoksi. Kirjeiden lukemispäätökset on tehty ennen niiden avaamista.

Oikaisuvaatimusosoitus on annettu erheellisesti ja vangille on ilmoitettu tapahtuneesta. Oikaisuvaatimusosoituksen merkintä on korjattu vankitietojärjestelmässä.

3.1.3 Kannanotto

Sisäpostin lukemisesta ilmoittaminen

Kantelijan mukaan hän sai (18.7.2017) kirjallisen ilmoituksen, että hänen kahdelle vangille sisäpostitse lähettämänsä kirjeet oli luettu. Kantelijan mukaan kirjeet oli kuitenkin toimitettu niiden vastaanottajille ilman, että kirjeisiin oli tehty merkintää niiden lukemisesta. Kantelija toimitti kantelun liitteenä kopiot sisäpostitse lähettämistään kirjeistä ja kirjekuoren etupuolesta ja ainakaan toimitetuissa asiakirjoissa ei ole merkintää kirjeen lukemisesta. Vankilan toimittamassa selvityksessä ei ole kiistetty, eikä otettu kantaa kantelijan väitteeseen siitä, ettei lukemisesta ole ilmoitettu kirjeet vastaanottaneille vangeille. Edellä todetun perusteella lähden siitä, että asiassa on menetelty kantelussa kerrotulla tavalla, eli lukemisesta ei ole ilmoitettu kirjeet vastaanottaneille vangeille.

Luottamuksellisen viestin salaisuutta koskevalla perustuslakisääntelyllä ei suojata ainoastaan viestin lähettäjää, vaan kysymyksessä on viestinnän molempien osapuolten perusoikeus. Lähtökohtaisesti molemmilla osapuolilla tulee olla myös oikeus saada tieto siitä, jos viranomaisen on puuttunut luottamuksellisen viestin suojaan. Lukemisesta ilmoittamatta jättäminen on siten poikkeus, johon tulee olla siihen oikeuttava säännös.

Vankeuslaissa ei alun perin ollut nimenomaisia säännöksiä lukemisesta ilmoittamisesta. Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen katsoi päätöksessään 14.2.2012 (437/4/10 ja 2659/4/10), ettei säännöksen puute voinut antaa viranomaisille oikeutta salata luottamuksellisen viestin suojan loukkaamista. Päätöksessä katsottiin, että ilmoittamisvelvollisuudesta tai siitä poikkeuksellisesta tilanteesta, että sitä ei ole, tulisi säätää lailla. Viime kädessä siten lainsäätäjän tulisi ratkaista ilmoittamisen laajuus ja mahdolliset poikkeukset ilmoittamiseen.

Vankeuslakiin lisättiin toukokuussa 2015 uusi säännös lukemisesta ilmoittamisesta, jossa ilmoitusvelvollisuutta rajoitettiin. Vankeuslain 12 luvun 2 a §:ssä säädetään vangille saapuneen tai häneltä peräsin olevan kirjeen lukemisesta ja sen perusteesta vangille ilmoittamisesta. Sen mukaan vangille saapuneen tai häneltä peräsin oleva kirjeen lukemisesta on annettava vangille tieto. Lain esitöissä (HE 45/2014 vp s. 44) todettiin asiasta seuraavaa.

”Luottamuksellisen viestin salaisuus koskee sekä vastaanottajaa ja lähettäjä. Tämän vuoksi vangille lähetetyn kirjeen lukemisesta tulisi ilmoittaa lähtökohtaisesti myös kirjeen lähettäjälle. Samoin vangin lähettämän kirjeen lukemisesta tulisi ilmoittaa myös kirjeen vastaanottajalle. Rikosseuraamuslaitoksessa noudatetun käytännön mukaan vangin lähettämän kirjeen lukemisesta on tehty vastaanottajaa varten merkintä kirjeeseen. Kun vangille lähetetty kirje on luettu, kirjeen lähettäjälle ei ole erikseen ilmoitettu kirjeen lukemisesta, vaan asiasta on ilmoitettu ainoastaan vangille. Vangin harkintaan on jäänyt lukemisesta kirjeen lähettäjälle ilmoittaminen.

Yleisperusteluiden kohdassa 2.1 mainituista syistä kirjeen lukemisesta muulle kuin vangille ilmoittaminen on ongelmallista. Pykälään ehdotetaan säännöstä siitä, että vangin lähettämän tai hänelle saapuvan kirjeen lukemisesta ilmoitettaisiin ainoastaan vangille.”

Hallituksen esityksen yleisperusteluiden kohdassa 2.1 todettiin seuraavaa (HE 45/2014 vp s. 10).

”Luottamuksellisen viestin salaisuus koskee sekä vastaanottajaa ja lähettäjä. Tämän vuoksi vangille lähetetyn kirjeen lukemisesta tulisi ilmoittaa lähtökohtaisesti myös kirjeen lähettäjälle. Samoin vangin lähettämän kirjeen lukemisesta tulisi ilmoittaa myös kirjeen vastaanottajalle. Tämä olisi käytännössä hankalaa. Lisäksi toinen osapuoli ei välttämättä tiedä, että vanki on vankilassa. Vangilla on oikeus pitää tieto salassa. Eduskunnan oikeusasiamies on päätöksissään (1828/2/08, 3349/4/08 ja 2659/4/10) kiinnittänyt asiaan huomiota.”

Kirjeenvaihdon lukemisesta ilmoittamista on siten lain esitöissä käsitelty ainoastaan sellaisessa asiayhteydessä, joissa vanki on yhteydessä vankilan ulkopuolelle. Säännöksen perusteluissa esitetyt syyt ovat myös sellaisia, ettei niillä voida perustella sitä, miksi sisäpostitse toimitettujen viestien lukemisesta ei voisi ilmoittaa sekä viestin lähettäneelle että sen vastaanottaneelle vangille.

Vankien toisilleen sisäpostitse lähettämien viestien toimittamista koskevia säännöksiä selvennettiin toukokuussa 2015 voimaan tulleilla vankeuslain muutoksilla. Kirjeenvaihto ja postilähetyksen tarkastamista koskevaa vankeuslain 12 luvun 1 §:ää muutettiin tällöin siten, että vangilla on oikeus kirjeenvaihtoon ainoastaan postin välityksellä. Hallituksen esityksen mukaan lainmuutoksen tarkoitus oli muuttaa oikeustilaa siinä, että vankilan järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvistä syistä johtuen vankilalla ei enää olisi velvollisuutta toimittaa vankien välistä sisäpostia. Muutos ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, ettei vankila voisi toimittaa sisäpostitse vangin toiselle vangille lähettämää kirjettä. Esitöiden mukaan sisäpostina toimitettujen kirjeiden tarkastamisessa noudatetaan kirjeiden tarkastamista koskevia säännöksiä (HE 45/2014 vp s. 43).

Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan (PeVL 34/2014 vp), että vankien kirjeiden ja viestien tarkastamista, lukemista ja jäljennöksen ottamista koskevat säännökset ovat samat riippumatta siitä, toimitetaanko ne postin tai vankilan sisäpostin välityksellä. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa katsottiin myös, ettei esityksessä ole esitetty riittäviä perusteita rajoittaa vankilan sisäpostin käyttöä vankien kirjeenvaihdossa. Tämän vuoksi lakivaliokunnan tuli selvittää ehdotetun muutoksen välttämättömyys.

Lakivaliokunta hankki asiassa lisäselvitystä oikeusministeriöltä. Sen mukaan sisäpostia käytävät pääasiassa järjestäytyneiden ja muiden rikollisryhmien jäsenet, ja viestinnästä voi aiheutua turvallisuusuhkia samoin kuin riski tutkintavangeille määrättyjen yhteydenpitorajoitusten noudattamatta jättämisestä. Lakivaliokunta katsoi, että järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenien välisessä viestinnässä viestin lukemisen edellytykset täyttyvät useimmiten. Valiokunta

pani myös merkille, että viestin lähettäjänä voidaan käyttää ryhmiin kuulumattomia vankeja. Saamansa selvityksen valossa valiokunta katsoi, että vangeille annettu oikeus viestin lähettämiseen sisäpostilla toiselle osastolle sijoitetuille vangeille saattaa vaarantaa vankilan järjestystä ja vankien turvallisuutta ja päätyi siihen, että vankien välistä yhteydenpitoa on välttämätöntä joissakin tapauksissa rajoittaa. Ehdotus siitä, että vankilalla ei ole velvollisuutta vankien välisen viestien toimittamiseen sisäpostina, hyväksyttiin. Toisaalta lakivaliokunta katsoi, että muiden kuin rikollisryhmiin kuuluvien vankien välillä viestien toimittaminen sisäpostilla on edelleen mahdollista ja suositeltavaakin (ks. LaVM 17/2014 vp s. 4–5).

Edellä todetun perusteella vankilalla ei ole velvollisuutta toimittaa vankien välisiä viestejä sisäpostitse, vaikka sitä voidaanakin lähtökohtaisesti pitää suositeltavana. Mikäli vankien välisiä viestejä kuitenkin toimitetaan sisäpostitse, tällöin niiden lukemiseen ja lukemisesta ilmoittamiseen sovelletaan vankeuslain kyseisiä asioita koskevia säännöksiä.

Lukemisesta ilmoittamista koskevan säännös on osittain epäselvä sen suhteen, tuleeko sisäpostitse lähetyn viestin lukemisesta ilmoittaa molemmille osapuolille. Asiassa on ongelmallista lähinnä se, että lain perusteluissa ei ole käsitelty asiaa ollenkaan sisäpostitse toimitettujen viestien osalta. Käsitykseni mukaan on kuitenkin perusteltua, että lukemisesta ilmoitetaan sekä kirjeen lähettäneelle että sen vastaanottaneelle vangille. Perustelen kantaani seuraavasti.

Kuten edellä totesin, luottamuksellisen viestin salaisuus koskee sekä viestin lähettäjää että sen vastaanottajaa. Heillä molemmilla on lähtökohtaisesti oikeus saada tieto siitä, jos heidän välistään kirjeenvaihtoa on luettu, ellei ole säännöstä, joka oikeuttaa ilmoittamatta jättämisen. Vankeuslakiin onkin otettu säännös, jossa vangin kirjeenvaihdon osalta on säädetty poikkeus vankilan ulkopuolella olevan henkilön oikeuteen saada viranomaiselta ilmoitus siitä, että hänen kirjeenvaihtoaan on luettu. Tämä poikkeussääntely perustuu siihen, että vankilan ulkopuoliselle henkilölle ilmoittaminen on työlästä sekä siihen, että vangin kanssa kirjeenvaihdossa oleva henkilö ei ehkä tiedä, että viestinnän toinen osapuoli on vankilassa ja vangin oikeuteen pitää tämä tieto salassa. Kyseisillä perusteilla ei nähdäkseni ole merkitystä tilanteessa, jossa vanki lähettää viestin toiselle samassa vankilassa olevalle vangille.

Säännöksen sanamuodon mukaan vangille saapuneen tai häneltä peräisin olevan kirjeen lukemisesta ja sen perusteesta on annettava vangille tieto. Säännöksessä ei ole rajattu lukemisen ilmoitusvelvollisuutta siten että se kohdistuisi vain joko kirjeen lähettäneeseen tai sen vastaanottaneeseen vankiin. Kyseessä on myös ilmoitusvelvollisuutta koskeva poikkeussäännös ja epäselvissä tapauksissa oikeuksia rajoittavaa säännöstä on tulkittava suppeasti. Molemmille vangeille lukemisesta ilmoittaminen olisi myös perusoikeusmyönteinen toimintatapa.

Edellä todetun perusteella katson, että vankilan olisi tullut ilmoittaa kirjeiden lukemisesta myös kirjeet vastaanottaneille vangeille.

Lukemisen edellytyksien täyttyminen ja päätösten perustelut

Kantelijan kirjeiden lukemista koskeneiden päätösten (18.7.2017) perusteluissa todettiin, että lukemiset perustuivat vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseen. Päätöksissä ei ole mainittu muita perusteita. Päätösten perusteluissa ei ole siten esitetty tosiasiallisia perusteita sille, miksi kirjeiden lukeminen on tarpeen vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Laillisuusvalvonnassa on otettu aiemmin useasti kantaa vankien kirjeiden lukemisen edellytyksiin ja lukemisperusteiden kirjaamiseen. Muun muassa oikeusasiamies Petri Jääskeläinen toteasi 15.9.2010 päätöksessään (3349/4/08) seuraavaa.

"Vankeuslain mukaan päätös kirjeen lukemisesta on tehtävä kirjallisesti. Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että velvoite tehdä kirjallinen päätös edellyttää ainakin päätöksen pääasiallisten tosiasiaperusteiden kirjaamista. Vankeinhoidossa havaintojeni mukaan usein perusteluna käytetty oikeusohjeen abstraktin sanamuodon toistaminen, jollaisia myös vankitietojärjestelmän lukemisen perusteeksi tarjoamat perusteluvaihtoehdot ovat, ei yleensä riitä täyttämään velvoitetta perusteen kirjaamisesta.

Tosiasiallisten päätösperusteiden kirjaaminen on merkityksellistä ainakin seuraavista syistä. Perusteluilla on merkitystä viestinnän osapuolten oikeusturvan toteutumiseksi sekä viranomaistoimintaa kohtaan tunnetun yleisen luottamuksen kannalta. Perustelujen sisältämä informaatio mahdollistaa päätöksen lainmukaisuuden jälkikäteisen arvioimisen. Tiedonsaaminen turvaa hyvän ja avoimen hallinnon toteutumista. Lisäksi perusteiden ilmoittamisvelvoite turvannee osaltaan myös viranomaisen itsekontrollia lisäämällä ainakin jonkinasteista ratkaisun oikeudellisen kestävyuden pohtimista.

Viime kädessä riittävän kirjaamisen velvoite sisältyy perustuslain 21 §:ssä turvattuun hyvän hallinnon vaatimukseen. Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti. Asianmukaiseen käsittelyyn kuuluu oikeus saada perusteltu päätös, mihin puolestaan kuuluu se, että päätöksen kaikki perustelut tuodaan julki. Perustelujen on oltava riittävän selkeitä, yksilöityjä ja ymmärrettäviä, jotta hakija saa tietää, mitkä kaikki seikat ovat johtaneet häntä koskevaan ratkaisuun. Periaate koskee kaikkea viranomaistoimintaa. Perustelujen avulla voidaan myös myöhemmin arvioida, onko viranomainen käyttänyt harkintavaltansa laillisissa rajoissa."

Vankeuslain uudistuksessa muutettiin myös kirjeen lukemisen harkinnan kriteereitä. Merkitystä kirjeen lukemisharkinnassa voidaan antaa paitsi kirjeen lähettäjän henkilölle, myös vastaanottajaan liittyville syyille (ks. HE 45/2014 vp s. 43 ja 46).

Lukemispäätöksissä lukemista on perusteltu ainoastaan vankilan järjestystä uhkaavaan vaaran torjumisella. Edellä todetun mukaan lukemispäätöksestä on kuitenkin ilmevä pääasialliset tosiasiaperusteet lukemiselle. Päätöksiin kirjattavat perusteet eivät lähtökohtaisesti ole salaisia ja myös salassa pidettäväksi arvioidut perusteet on kirjattava lukemispäätökseen. Saadussa selvityksessä ei väitetä, että lukemisen tosiasialliset perusteet olisivat asianosaisilta salassa pidettäviä. Katson, että lukemispäätökset eivät ole asianmukaisesti perusteltuja.

Saadussa selvityksessä kirjeiden lukemispäätöstä on perusteltu edellä mainittua tarkemmin. Selvityksen mukaan kantelijan epäiltiin suunnittelevan huumausaineiden salakuljettamista vankilaan. Lukemispäätöksiä perusteltiin poistumislupa-anomuksen jättämisen ja kirjeiden lähettämisen ajankohdilla, kantelijan aikaisemmilla huumausainerikoksilla vankila-aikana sekä sillä, että kantelija anoi poistumislupaa käydäkseen poikansa luona samalla paikkakunnalla, jossa sijaitsevasta vankilasta käsin hän oli syylistynyt huumausainerikokseen. Selvityksen perusteella erityisen merkityksellisenä vaikuttaa pidetyn sitä, että kantelija ei ollut merkinnyt poistumislupa-anomukseen poikansa tarkkaa osoitetta Joensuun Hammaslahdessa.

Saadun selvityksen mukaan kantelija oli kirjannut poistumislupa-anomukseen (vanhempiensa) osoitteen Joensuussa, mutta poikansa tarkempaa osoitetta Joensuun Hammaslahdessa hän ei ollut merkinnyt anomukseen, koska kertoi aikovansa käydä poikansa luona vain pikaisesti. Kantelija oli myös toimittanut poikansa tarkemman asuinsoitteen sen jälkeen, kun sitä oli pyydetty. Vankeusasetuksen 48 §:n mukaan poistumislupaa koskevaan päätökseen on merkittävä oleskelupaikkakunta.

Kirjeiden lukemispäätökset on tehty 18.7.2017 ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä saadun tiedon mukaan poistumislupapäätös oli tehty jo edellisenä päivänä 17.7.2017. Kantelija oli siten toimittanut tiedon poikansa tarkemmasta asuinsoitteesta ennen lukemis-

päätösten tekemistä. Selvityksen perusteella kantelija ei ole myöskään pyrkinyt salaamaan menemistään poistumisluvalla poikansa luokse Hammaslahteen. Saadun selvityksen perusteella kantelija oli muutenkin esittänyt varsin järkevän perusteen toiminnalleen asiassa. On huomioitava, että Hammaslahti on kuulunut Joensuuun vuoden 2009 alusta. Edellä todetun perusteella minun on vaikeaa nähdä, miten lukemispäätöksiä voitaisiin perustella sillä, että kantelija ei ollut heti merkinnyt poistumislupa-anomukseen poikansa tarkempaa osoitetta. Selvityksestä ei myöskään ilmene, millä tavoin kantelijan syyllistyminen huumausainerikokseen ollessaan Pyhäselän vankilassa ja poistumisluvan kohdistuminen samalle paikkakunnalle liittyvät toisiinsa ja miksi sillä on merkitystä lukemisen kriteereiden täyttymistä arvioitaessa.

Kirjeen lukeminen on sallittua vain, jos se on perustellusta syystä tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi tai vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Rikoksen estämiseen tai selvittämiseen liittyvä syy voi olla esimerkiksi epäily huumausaineiden kuljetusyrityksestä, mikä selvityksessä on esitetty lukemisen perusteeksi. Selvityksestä ei ilmene, että vankila olisi saanut poliisilta tai muualta-kaan taholta vihjetietoa siitä, että kantelija valmistelisi huumausainerikosta. Kantelijan syyllistyminen törkeään huumausainerikokseen vankila-aikana on asia, jolle voidaan antaa merkitystä arvioitaessa lukemispäätöksen edellytyksien täyttymistä. Tapahtumasta oli kuitenkin kulunut jo lähes yhdeksän vuotta. Käsitykseni mukaan selvityksessä esitetyt perusteet kirjeiden lukemiselle eivät ole sellaiset, että lukemisen edellytykset olisivat täyttyneet.

Vankitietojärjestelmän tulosten mukaan oikaisuvaatimusosoitus on toimitettu kantelijalle lukemispäätöksen yhteydessä. Vangin kirjeenvaihdon lukemista koskevaan päätökseen ei kuitenkaan voi hakea muutosta. Saadun selvityksen mukaan kyse on ollut inhimillisestä erehdyksestä ja asia on korjattu. En katso asian antavan minulle tältä osin aihetta enempään.

- - -

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1.3 esittämäni käsityksen sisäpostitse lähetettyjen viestien lukemisen ilmoittamisesta ja menettelyn virheellisyydestä lukemispäätösten perustelemissa ja lukemisen edellytysten täyttymisessä Mikkelin vankilan johtajan tietoon ja huomioitavaksi. Saatan edellä todetun myös rikosseuraamusesimies - - - tietoon ja huomioitavaksi. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän tämän päätöksen tiedoksi myös Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle. Pyydän keskushallintoyksikköä saattamaan edellä kohdassa 3.1.3 esittämäni käsityksen sisäpostitse lähetettyjen viestien lukemisen ilmoittamisesta myös muiden rikosseuraamusalueiden aluekeskusten ja suljettujen vankiloiden tietoon.